

szerző saját régi nyelvi és modernebb, XIX. és XX. századi forrásokat is feldolgozó gyűjtéseiből is, ami akár a jelentésfejlődések, akár a származtatás szempontjából szilárd alapot ad a következtetésekhez. Szófejtéseiben szinte minden esetben tud valami újat is hozzátenni az eddigi etimológiai kutatások eredményeihez. Nem tekintélytiszteelő: ha kell, bátran szembeszáll legújabb etimológiai szótárunk felfogásával is, és győzi érvekkel a maga álláspontjának bizonyítását.

Sokszor nem könnyű még a szokásosnál bővebb adattár birtokában sem tisztázni minden jelentésárnyalatot és azok egymáshoz való viszonyát. Az *öl* számos jelentése között például meglepve látjuk, hogy a mintaszerű SzamSz. sem ad egyértelmű meghatározást az *ölfa* kifejezésben szereplő mennyiségről (saját tapasztalatunk szerint ez a köbmérték $2 \times 2 \times 1$ méter nagyságú, vagyis összesen „négy méter”, tehát négy köbméter hasábfá, vagy dorongfa).

Feltűnő, hogy a *marok* ~ *marék* tárgyalásakor a jelentések felvázolásakor figyelmen kívül hagyja az *összemarék* korrelációjaként felvehető *félmarék* származékot — igaz, nem veszik fel a szót értelmező szótáraink sem. A SzamSz. külön címszóként tárgyalja: 'annyi, amennyi az ember markába belefér'. Az *összemarék* körül lefolyt vitába ennek is lehetne beleszólása.

A mértéknevek közt utolsónak tárgyalt *lépés* tulajdonképpen nem illik a testrésznevek nevéből alakult mértéknevek sorába, minthogy cselekvésnévi természetű szó. Alkalmassá azonban arra, hogy rámutasson: a legegyszerűbb cselekvések is segítségére lehettek az embernek a mérés, hasonlítás lebonyolításában. Ezek a szók azonban bizonyára a tudati fejlődésnek valamivel későbbi szakaszában jelentek meg, erre utal származék volta is. Érdeemes volt rámutatni erre a lehetőségre is.

A mértéknevek jellemzőinek összegezése során hasznos áttekintést ad a szerző a magyar kifejezések latin, illetőleg német nyelvi megfelelőiről (96), és a magyar szócsoportot összetartó jelentéstani asszociációs kötelékekről.

Velcsov Mártonné munkája egyszerre aprólékos és nagyvonalú tanulmány, számos új nyelvészeti és nyelvészetten kívüli ismerettel gazdagítja szakirodalmunkat.

SEBESTYÉN ÁRPÁD

Bibliographie der uralischen Sprachwissenschaft 1830—1970. Herausgegeben von Wolfgang Schlachter und Gerhard Ganschow. Redaktion: István Erdélyi. Redaktionsassistent: Christoph Gläser. Band I Ungarisch, I. Lieferung. München, 1964, XLVI és 192 l.

Mint a nyomtatott ismertető is beszámol róla, a munkát összesen két részben (Lieferung) megjelenendő két kötetre tervezik, amelyet még egy mintegy 320 lapnyi mutató egészít majd ki.

Az uráli nyelvtudomány bibliográfiája első ízben adja a kutató kezébe ennek a tudományágnak másfél évszázados átfogó irodalmi összeállítását. A két kötet több, mint 40 000 tételt és számos ismertetés adatait, valamint a szerzők névjegyzékét tar-

talmazza. A mű a magyaron, finnen, észtén kívül tekintetbe veszi valamennyi kisebb uráli nyelvre vonatkozó kutatásokat. A számos nyelven megjelent címek — amennyiben szükséges — latin betűre átírva és németre is lefordítva jelennek meg. Ha a cím nem tükrözi elég érthetően a tartalmat, a szerkesztők rövid megjegyzést fűznek hozzá. Ez az első olyan könyvészet, amely egész Európában a Szovjetunió egészét beleértve Észak-Amerikáig összegyűjti a szakirodalom adatait. A munka bizonyára nemcsak az uralisták, altajisták, indoeuropeisták és általános nyelvészek, hanem a névkutatók, régészek és néprajzkutatók számára is egy régóta várt, szívesen látott segédeszköz lesz.

Az első füzet tartalmazza a bevezetőt, a forrás- és rövidítésjegyzéket (I—XLVII), valamint 4535 könyvészeti tételt a következő beosztás szerint (zárójelben a tétel-számok: 11 Az egész uráli nyelvcsoporthoz vonatkozó anyag, 111 Bibliográfiák (1—419), 1121 Életrajzok (420—1850), 1122 Emlékkönyvek (1851—1892a), 113 Beszámoló (1893—3074), 114 Tudománytörténet, módszertan (3075—3406), 1151 Óshaza, őstörténet (3407—19), 1152 Rokonsági hipotézisek (3420—57), 1153 Általános nyelvészet (358—3760), 1154 Peremterületek (3761—86);

U Magyar rész

U 1151 Óshaza, őstörténet (3787—3958), U 1152 Rokonsági hipotézisek (3959—4101), U 1153 Általános nyelvészet (4102—87), U 1152 Peremterületek (4188—4225), U 121 A nyelv összefoglaló bemutatása (4226—63), U 122 Statisztika (4264—72), U 131 Nyelvtanok, nyelvkönyvek (4273—4403), U 141 Nyelvtörténet (4404— az első füzetben 4535).

Az első füzet tehát az általános irodalmat és a magyar nyelvre vonatkozó legfontosabb bibliográfia egy részét tartalmazza. A magyar nyelvtörténet alfejezet Benkő L. műveinek közepén szakad meg.

Az előszót (I—XII) W. Schlachter, a göttingai egyetem finnugor professzora írta. Tíz évvel ezelőtt kezdődött meg a tulajdonképpeni munka. Az első tervezetet a szerkesztő bemutatta a Helsinkiben megtartott második nemzetközi finnugor kongresszuson 1965-ben, ugyanezen évben sikerült megszereznie a Deutsche Forschungsgemeinschaft anyagi támogatását. A két fő műhely a göttingai és a müncheni egyetem finnugor tanszéke volt, de további tizenegy országból sikerült még számos munkatársat megnyernie. A könyv címbibliográfia, tehát elsősorban olyan műveket sorol fel, amelyeknek már a címéből is kiderül az idetartozása.

Az egyes cikkek tartalmazzák a sorszámot. Minden mű csak egyetlen sorszámot visel akkor is, ha több tárgykörre vonatkozik, vagy ha több a szerzője.

Ilyenkor az utalások igazítanak el.

A szerzők neve egyes fejezeteken belül az ábécérendet követi, ezen belül az időrend dönt. A névtelenül megjelent művek az egyes fejezetek végére kerülnek. A cím után következik annak német fordítása (hacsak az eredeti cím nem német, angol vagy francia). Ezután következnek a könyvészeti adatok.

Az annotáció tartalmazza az esetleges további kiadásokat, az idegen nyelvi összefoglalást, különnyomatot és az egyéb tudnivalókat. A cikket az ismertetések jegy-